

Torah from Around the World

*Er zijn vier klassen van mensen die het gezicht van de Sjechiena (goddelijke Aanwezigheid) niet zien:
de spotters, de hypocrieten, de lasteraars en de leugenaars.*

Midrasj op Psalmen, spec. psalm 101, 7 (214b, §3)

Sjabbat 9 mei 2020 / 15 Ijar, Èmor, Wajikra/Leviticus 21:1 - 24:23

Tanach blz. 241 - 250

Haftara: Jechezkel 44: 15 - 31

Tanach blz. 1131 - 1132

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: *Robert Tornberg heeft veertig jaar ervaring als docent op joodse scholen en joodse les van synagogen.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://reformjudaism.org/learning/torah-study/emor/what-would-moses-say>

Wat zou Mosjé gezegd hebben

In de Babylonische Talmoed (Menachot 29b) vinden we een wonderbaarlijke midrasj, waarin wordt beschreven hoe Mosjé keek naar God die kroontjes (versieringen die een beetje op kronen lijken) zat te tekenen op sommige letters in de Tora. Mosjé vroeg God waarom Hij dat deed. God antwoordde: „Er is een man die over een heel aantal generaties zal verschijnen en die Akiva ben Josef zal heten.

Hij zal deze kroontjes nodig hebben, omdat hij uit elk teken vele tientallen wetten zal afleiden." (In zekere zin zal Akiva midrasj schrijven om de aanwezigheid van deze tekens en al het andere dat ongebruikelijk is in de tekst van de Torah uit te leggen).

Mosjé antwoordde: „Heerser van het heelal, laat me deze man zien." *HaKadosj Baroech Hoe*, De Heilige geprezen zij Hij, zei: „Draai je maar eens om!" Opeens zat Mosjé op de achterste rij in rabbi Akiva's Bet Midrasj (leerschool) en hij begreep geen woord van wat er werd gezegd. Hij voelde zich duizelig en gefrustreerd. Toen de klas een bepaald punt in de discussie herhaalde, vroeg een leerling aan rabbi Akiva: „Rabbi, wat is de bron voor deze uitspraak?" Hij zei: „Het is een wet die aan Mosjé in de Sinai is gegeven."

In de eerste zin noemde ik deze midrasj wonderbaarlijk. Dat was omdat ik vind dat het een voorbeeld 'vol wonderen' is van hoe de joodse traditie verandert en toch in de Tora geworteld blijft.

De sidra van deze week is Emor, wat 'Spreek!' betekent. In deze sidra vinden we een uitgebreide uitleg van de voorschriften met betrekking tot de priesters die in een staat van heiligheid moeten blijven om offers te brengen in de Tempel. Er zijn regels met betrekking tot het Misjkan (Tabernakel) en wetten over lasteraars. Deze sidra bevat ook een lange passage waarin het gaat over de naleving van de Sjabbat, Rosj Hasjana (hoewel niet met die naam genoemd), Jom Kippoer, Soekot, Sjemini Atseret (niet zo genoemd in de Tora), Pesach en Sjavoet (ook niet specifiek met deze naam genoemd).

Elke beschrijving van de feestdagen en vieringen van de joodse kalender richt zich duidelijk op hoe de dag werd omschreven in tijden van de Tenach. Een deel van wat we horen is bekend en een ander deel blijft tamelijk vreemd in onze beleving. Bij het leren deze week wil ik me concentreren op wat de tekst ons vertelt over Pesach: „Op de veertiende dag van de eerste maand wordt ter ere van de Eeuwige het pesachoffer bereid, in de avondschemer. En op de vijftiende dag van die maand begint ter ere van de Eeuwige het feest van de matsot: zeven dagen lang moeten jullie dan ongedesemd brood eten. De eerste dag moet je als heilige dag samen vieren; je mag die dag niet werken. Elk van de zeven dagen moeten jullie de Eeuwige een offergave aanbieden. De zevende dag moet je opnieuw als heilige dag samen vieren, en ook dan mag je niet werken." (Wajikra/Leviticus 23: 5-8).

Deze passage vertelt ons, samen met passages in Sjemot/Exodus (hoofdstukken 12, 13 en 34), Bemidbar/Numeri (hoofdstukken 9 en 8) en Devariem/Deuteronomium (hoofdstuk 16) wat we weten over Pesach in de Tora. Daar leren we dat Pesach bestond uit een geofferd lam, ongezuurd brood en bittere kruiden. We leren dat we tijdens het festival zeven dagen lang geen gist of desem mogen eten, dat we het verhaal van de Uittocht aan onze kinderen moeten vertellen en dat het feest

op de veertiende dag van de eerste maand van het jaar moet beginnen, tot in eeuwigheid. Er wordt geen melding gemaakt van charoset of een seiderschotel. Als het erop aankomt is er geen sprake van een seider! De vier bekers wijn worden niet specifiek genoemd en er is geen directe verwijzing naar de vier vragen of de vier soorten kinderen. Eliejahoe en zijn beker komen niet ter sprake in de Tora. In feite ontbreekt het meeste van wat wij essentieel achten voor een seider! Dus waar komen die dingen vandaan?

Hoogstwaarschijnlijk hebben deze tradities - zo vertrouwd bij ons - zich in de loop van de tijd langzaam ontwikkeld, en uiteindelijk werden ze voor het eerst in gecodificeerde vorm in de Misjna opgeschreven rond het jaar 200 g.j., ruim duizend jaar na de eerste Pesach-viering. Als je in hoofdstuk 10 van het traktaat Pesachiem in de Misjna kijkt, zul je zien dat het schema van de seider zoals we die kennen al duidelijk bestaat. Tegen de tijd van de Misjna hebben we de vier bekers en de vier vragen; zout water (of azijn) en een saus van fruit en kruiden (charoset); en Hallel (psalmen 113-118) en *birkat ha'mazon* (het dankgebed na de maaltijd). Het klinkt allemaal bekend, en toch. . .

Er zijn nog geen gekke (maar theologisch serieuze) liederen als *Chad Gadjja* (Eén geitje) en *Echad Mi Jodé'a* (Wie wat wat één is?). En er is nog steeds geen beker voor Eliejahoe. Al die dingen kwamen later. En nog veel later later 'bedachten' we de beker van Miriam, een vijfde vraag (in de jaren zestig en zeventig met betrekking tot de *Refusenicks* - Sovjet-joden en onderdrukte joden in andere tijden), en de 'Ballade van de vier kinderen' gezongen op de wijs van *My Darling Clementine*.

Ik bezit meer dan honderd verschillende hagadot (liturgieboek voor de seider). Om er een paar te noemen: in mijn boekenkast staan Askenazische en Sefardische versies, hagadot voor kinderen, een Ethiopische hagada en een die zich richt op de Sjoa. Sommige zijn ongegeneerd zionistisch en andere zijn super-Amerikaans. Ik heb er een met teksten van Elie Wiesel en anderen die het verhaal vertellen met gebruikmaking van het werk van bekende en minder bekende artiesten. Ze zijn allemaal verschillend. Sommige zijn vrij traditioneel en andere zijn absoluut avantgardistisch.

Zeker is dat als Mosjé drie weken geleden aan mijn seider of de jouwe was neergezet, hij net zo in de war en verbouwereerd zou zijn geweest als toen hij rabbi Akiva's klas bezocht!

Maar aan het eind van de midrasj in de Talmoed begreep Mosjé dat zijn werk niet was verdwenen ten tijde van Akiva - het was in feite verbeterd, verfraaid en relevant gemaakt voor degenen die in de eerste eeuw g.j. leefden.

Ik hoop dat Mosjé bij mijn seider (en de jouwe) ook zou hebben begrepen dat we zijn uitgegaan van wat hij (en God!) begonnen en dat we luid en duidelijk tegen onze kinderen hebben gesproken over het verhaal van ons geweldige volk en de ideeën van vrijheid, rechtvaardigheid, en de waardigheid van alle menselijke wezens, die zozeer de kern uitmaken van de Tora en van Gods boodschap die ons door Mosjé is gegeven.

Moge het zo zijn dat wij en onze kinderen en hun kinderen doorgaan met kroontjes tekenen op de traditie, zodat we altijd kunnen zeggen: „Het is een wet die aan Mosjé in de Sinaï is gegeven,” zelfs als Mosjé een beetje uitleg nodig zou hebben om te begrijpen dat dat echt zo is.